

สถาบันสงฆ์กับแนวทางพัฒนาการศึกษาพระปริยัติธรรม Sangha Institute and the Guidelines for the Development of Buddhist Education

พระเมธีปริยัติวิบูล,ดร. ^๑

บทคัดย่อ

สถาบันสงฆ์กับแนวทางพัฒนาการศึกษาพระปริยัติธรรม มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลีที่เหมาะสม และรายวิชาสามัญที่พระภิกษุสามเณรควรจะได้ศึกษาในหลักสูตรพระปริยัติธรรม โดยปัจจุบันนี้ สถาบันพระพุทธศาสนามีสิทธิอันชอบธรรมตามกฎหมายที่จะจัดการศึกษาคณะสงฆ์กับการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับพระภิกษุสามเณรได้ เมื่อมีสิทธิ์และโอกาสอันดีเช่นนี้ การจัดการศึกษาในหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี ควรจะได้รับการพัฒนาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เป็นรูปธรรมที่น่าสนใจและตอบสนองความต้องการของผู้เรียนมากขึ้น

สถาบันสงฆ์ควรจะพัฒนาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี ให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายการศึกษาที่ให้สิทธิ์สถาบันพระพุทธศาสนา การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีที่เหมาะสม ซึ่งควรจะนำมาใช้แบบเปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรได้เรียนวิชา นักรธรรม – บาลี และวิชาสามัญควบคู่กัน ตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ถึงระดับปริญญาเอก วิชาที่พระภิกษุสามเณรควรจะได้ศึกษาในหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี ได้แก่ วิชาภาษาต่างประเทศ ภาษาไทย สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม คณิตศาสตร์ ศิลปะ วิทยาศาสตร์ สุขศึกษา และพลศึกษา การงานอาชีพและเทคโนโลยี ซึ่งก็คือวิชาพื้นฐานการศึกษาที่เรียนที่สอนในสถานศึกษาโดยทั่วไป ดังนั้น สถาบันสงฆ์หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ควรจะถือโอกาสนี้ พัฒนาปรับปรุงการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีให้เหมาะสมกับกาลสมัย ในที่สุดพระพุทธศาสนาก็จะเจริญก้าวหน้าและดำรงมั่น เพื่อความสงบสุขของปวงชนชาวไทยและชาวโลกตลอดไป.

คำสำคัญ : สถาบันสงฆ์, การพัฒนาการศึกษา,

^๑ อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพระพุทธศาสนา โครงการขยายห้องเรียนคณะพุทธศาสตร์ วัดไชยชุมพลชนะสงคราม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

Abstract

Monks' Institution and Phra Pariyathidam development had the objective to manage suitable studies in Dhamma and Pali then general Buddhist coarse. Nowadays, Buddhist institution had got right to manage fundamental for monks and novices, so that, management according to education format in Phra Pariyathidam curriculum for department of Dhamma and Pali should be improved right format and chance and respond to more learners.

Monks' Institution should be developed and improve Phra Pariyathidham curriculum Dhamma and Pali along by education act give as Buddhist institute can be managed for Buddhist education suitable. The way to develop of education for department Dhamma and Pali as properly should be concerned. Namely the form giving a good chance for Buddhist monks can study Dhamma–Pali and general education go together since secondary 1 up to Ph.D. level. The subject as novices and Buddhist monks should be studied in Phra Pariyathidham for department of Dhamma and Pali mean international languages such as Thai social, religion, culture, mathematics, art, science health, physical, occupations and technology, there by mean general as study and teach in general institute. Though monks' institution or those who concerns about them when they have right and chance like this, education improvement in Buddhist monks, on this special develop and chance Phra Pariyathidham curriculum and Pali for modernized too, then Finally Buddhist will be developed and hold for peach and happiness for Thai and world citizen.

Key words; Monks' Institution, Education Development,

๑. บทนำ

สถาบันสงฆ์และองค์กรต่าง ๆ ไม่ว่าจะ เป็นภาคธุรกิจเอกชน หรือภาคราชการ การบริหารงานมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ทรัพยากรพื้นฐานในการบริหารงาน มีองค์ประกอบหลัก ๔ อย่าง ได้แก่ บุคลากร เงิน วัสดุสิ่งของ และการจัดการ บุคลากรถือเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุด เพราะบุคลากรเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลในการบริหาร และถือว่าเป็นทรัพยากรที่มีประโยชน์อย่างมหาศาลในกระบวนการผลิตตัวป้อนทั้ง ๔ อย่างนั้น ปัจจัยทุกตัวต้องมีบุคลากร เป็นผู้ใช้ทรัพยากรอื่นเพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่องค์กรต้องพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถ มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ซึ่งจะส่งผลให้การปฏิบัติงานบรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ^๒

การศึกษาเป็นรากฐานอันสำคัญยิ่งทุกประเภทสถาบันในการสร้างความมั่นคง และความเจริญก้าวหน้าของชาติ ถ้าการจัดการศึกษาของชาติมีคุณภาพก็หมายถึง ประชาชนในชาติมีคุณภาพตามไปด้วย ดังนั้นโรงเรียนพระปริยัติธรรมจึงนับเป็นสถาบันทางการศึกษาที่สำคัญที่สุดของพระภิกษุสามเณร และผู้บริหารสถาบันก็มีความสำคัญอย่างยิ่ง การที่ผู้บริหารจะบริหารงานให้ได้ดี และมีประสิทธิภาพนั้น ผู้บริหารจะต้องมีความสามารถในการบริหารงานให้สถาบัน มีการดำเนินงานในการจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ การที่ผู้บริหารสถาบันจะบริหารให้มีประสิทธิภาพได้นั้น ผู้บริหารจะต้องเป็นบุคคลที่มีศักยภาพ โดยเฉพาะต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ มีทักษะ วิสัยทัศน์ จึงจะทำให้การบริหารงานการศึกษาให้เกิดความสำเร็จ ตลอดจนมีผลสัมฤทธิ์สูง ^๓

ผู้บริหารการศึกษาสถาบันสงฆ์เป็นบุคคลที่มีความสำคัญยิ่งต่อสถาบันและวงการพระพุทธศาสนา จึงจำเป็นอย่างยิ่งจะต้องตระหนักในหน้าที่ที่จะต้องบริหารงานหลักสูตร การเรียน การสอน ให้ประสบความสำเร็จให้จงได้ ฉะนั้นการบริหารงานทางการศึกษาต้องถือเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เพราะโรงเรียนพระปริยัติธรรมมีองค์ประกอบอยู่ ๒ ประการ คือ คนและงาน นั้นหมายความว่า การบริหารคนอย่างไรจะได้อะไร ซึ่งความสำเร็จของงานอย่างมีประสิทธิภาพ คนถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ เพราะคนเป็นผู้กระทำให้เกิดปัจจัยอื่น ๆ โดยเฉพาะงานทุกอย่างก็คนเป็นผู้ทำให้เกิดความสำเร็จตามเป้าหมาย จากสภาพสังคมไทยในปัจจุบัน ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเจริญก้าวหน้าทั้งทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอย่างไม่หยุดยั้งทำให้เกิดผลกระทบทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และอื่น ๆ อีกนานัปการ เมื่อวัตถุดิบและวัฒนธรรม

^๒ รุ่ง แก้วแดง, *องค์การและการบริหาร*, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๕๔), หน้า ๑๑.

^๓ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, *การบริหารงานบุคคลในโรงเรียน*, (นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๕๐), หน้า ๗-๘.

ทางสังคมได้เปลี่ยนแปลงไป คนไทยในสังคมรวมทั้งพระภิกษุและสามเณร จึงต้องมีความจำเป็นที่จะต้องได้รับการพัฒนา และได้รับการเปลี่ยนแปลงเช่นกัน เพราะจะทำให้เกิดความสมดุลในสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไป ถ้าหากสิ่งหนึ่งเปลี่ยนแปลงไป แต่อีกสิ่งหนึ่งนิ่งหยุดอยู่กับที่ย่อมไม่เกิดผลดีแน่นอน

ดังนั้น สถาบันสงฆ์กับแนวทางพัฒนาการศึกษาพระปริยัติธรรม จึงเป็นการศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคนในระดับรากหญ้าารวมทั้งพระภิกษุสามเณร ให้มีความเจริญก้าวหน้าในทุก ๆ ด้าน

๒. ความเหมาะสมในการบริหารการปรับหลักสูตรพระปริยัติธรรม

การศึกษาพระปริยัติธรรม หมายถึง การศึกษาตามหลักพระพุทธพจน์ หรือพระธรรมวินัยแห่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งอยู่คู่เคียงกับสังคมไทยมาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน เรียกว่า ธุระในพระพุทธศาสนา มี ๒ ประการ คือ (๑) คันถธุระ คือ การเรียนตามภาคทฤษฎี ได้แก่ พระอภิธรรม พระสูตร และ พระวินัย ซึ่งมีความเหมาะสมกับพระภิกษุสามเณรที่อายุยังน้อย หรือเรียกอีกอย่างว่า ฝ่ายคามวาสี คืออยู่บ้านในสังคม ชุมชน เป็นวัตร (๒) วิปัสสนาธุระ คือ การเรียนรู้ในภาคปฏิบัติล้วน ๆ เช่น การปฏิบัติจุดประสงค์คุณ ๑๓ ข้อ หรือเรียกอีกอย่างว่า ฝ่ายอรัญญวาสี คืออยู่ป่าเป็นวัตร กล่าวโดยสรุปของธุระทั้ง ๒ ประการ คือ สัทธรรมปฏิรูป ได้แก่ การศึกษา ด้านปริยัติ (ศึกษาตามหลักสูตร = คันถธุระ) ด้านปฏิบัติ (ศึกษาตามหลักปฏิบัติแห่งอภิญา = วิปัสสนาธุระ) และ ด้านปฏิเวธ (ผลที่เกิดจากการศึกษาและรู้ถึงสภาวะธรรมตามเหตุผลปัจจัย = ได้เข้ากระแสแห่งมรรคผลนิพพาน) เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม คณะสงฆ์พึงคำนึงถึงการบริหารงานบุคลากรทางการศึกษา หรือการบริหารงานบุคคล ตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาให้บุคลากรปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองภารกิจของหน่วยงาน โดยยึดหลักการกระจายอำนาจระบบคุณธรรมและหลักธรรมาภิบาล เพื่อให้การบริหารจัดการมีความคล่องตัว เกิดความอิสระในการปฏิบัติงานภายใต้กฎหมายระเบียบปฏิบัติ ผู้ปฏิบัติงานได้รับการพัฒนา มีความรู้ความสามารถ มีกำลังใจนำไปสู่การบริการครูและบุคลากรทางการศึกษาซึ่งในวงการคณะสงฆ์ดูเหมือนจะขาดแคลนอยู่อย่างมากตามหลักบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ ซึ่งจะส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้มีบทบาทที่สำคัญที่สุดในการปฏิบัติงานเพื่อสนองนโยบายการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งในการบริหารงานให้ประสบผลสำเร็จต้องอาศัยทรัพยากรในการบริหาร โดยการบริหารงานและวางตัวบุคลากรเพื่อนำความรู้ความสามารถไปพัฒนาผู้เรียนไปสู่เป้าหมายของการปฏิรูปการศึกษาคือคุณภาพของการเรียนการสอนเพื่อให้เด็กมีศักยภาพและมาตรฐานสูงขึ้น นอกจากนี้การบริหารงานบุคลากรเป็นภารกิจอย่างหนึ่งของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา รวมทั้งเขการปกครองคณะสงฆ์ มีองค์ประกอบตาม

พระราชบัญญัติข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา^๔ กำหนดไว้ ๕ ประการคือ การวางแผนอัตรากำลังและการกำหนดตำแหน่งสรรหา และการบรรจุแต่งตั้ง การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน วินัยและการรักษาวินัยก็เป็นอีกแง่มุมหนึ่งที่สถาบันสงฆ์เลื่อนรางอยู่ การบริหารงานการศึกษาพระปริยัติธรรมในปัจจุบันจำเป็นต้องมีผู้รู้และเข้าใจในบริบทของการศึกษาคณะสงฆ์ในด้านพระปริยัติธรรม ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความซื่อสัตย์ สุจริต เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารในระดับต่าง ๆ ย่อมต้องการผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม มีความซื่อสัตย์ สุจริต เป็นทุนเดิมนั้นหมายความว่าบุคคลนั้น ๆ เป็นคนที่ยึดมั่นถือมั่นในสิ่งที่ถูกต้อง ซื่อสัตย์สุจริต ปฏิบัติหน้าที่ด้วยจิตสำนึกมุ่งมั่นในการเสริมสร้างคุณงามความดี มีความรับผิดชอบ ที่จะนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จตามเจตนารมณ์วัตถุประสงค์ขององค์กรนั้น ๆ อีกทั้งรวมไปถึงทำให้เกิดความรัก ความสามัคคีในหมู่คณะผู้ปฏิบัติตามในองค์กร หรือผู้ได้บังคับบัญชา

ผู้บริหารของสถาบันสงฆ์กับแนวทางพัฒนาการศึกษาพระปริยัติธรรม ก็พึงคำนึงว่าผู้บริหารสถานศึกษาจัดเป็นบุคคลสำคัญที่สุดของสถานศึกษา เพราะมีหน้าที่และความรับผิดชอบในการเป็นผู้นำให้บุคลากรในสถานศึกษาร่วมมือกันปฏิบัติงานให้บรรลุตามจุดหมายของการจัดการศึกษา และสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหน่วยงานหลักที่มีหน้าที่พัฒนาผู้เรียน และสังคมภายใต้บทบัญญัติของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ ที่มีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจสติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตและอยู่ในสังคม ได้อย่างมีความสุข ทั้งนี้ ผู้บริหารเปรียบเหมือนผู้นำในครอบครัว การบริหารจัดการในครอบครัวโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย ผู้บริหารจะต้องมีภาวะผู้นำในทางดำรงชีวิตภายใต้หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา ที่จะส่งผลต่อประสิทธิภาพขององค์กรโดยเฉพาะความมีคุณธรรม จริยธรรมการดำรงชีวิตตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธในทางพระพุทธศาสนาพระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสหลักธรรมอันจะเป็นแนวทางในการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข^๕

^๔ กระทรวงศึกษาธิการ, พระราชบัญญัติข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๗ สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, พ.ศ. ๒๕๔๗), หน้า ๓๐-๓๖.

^๕ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), ธรรมบุญชีวิต, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๗), หน้า ๒๐.

๓. ความหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ ในมาตรา ๔ ได้ให้ความหมายของการศึกษาไว้^๖ “การศึกษา” หมายความว่า กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ขึ้นเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุน ให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

“การศึกษาขั้นพื้นฐาน” หมายความว่า การศึกษาก่อนระดับอุดมศึกษา

“การศึกษาตลอดชีวิต” หมายความว่า การศึกษาที่เกิดจากการคุณภาพชีวิตได้อย่าง ต่อเนื่องตลอดชีวิต

“สถานศึกษา” หมายความว่า สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย โรงเรียน ศูนย์การเรียนรู้ วิทยาลัย สถาบัน มหาวิทยาลัย หน่วยงานการศึกษาหรือหน่วยงานอื่นของรัฐหรือของเอกชน ที่มีอำนาจหน้าที่หรือมีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา

“สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน” หมายความว่า สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

“มาตรฐานการศึกษา” หมายความว่า ข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะ คุณภาพ ที่พึงประสงค์ และมาตรฐานที่ต้องการให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาทุกแห่ง และเพื่อใช้เป็นหลักในการเทียบเคียงสำหรับการส่งเสริมและกำกับดูแล การตรวจสอบ การประเมินผล และการประกันคุณภาพทางการศึกษา

“การประกันคุณภาพภายใน” หมายความว่า การประเมินผลและการติดตาม ตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายใน โดยบุคลากรของ สถานศึกษานั้นเอง หรือโดยหน่วยงานต้นสังกัดที่มีหน้าที่กำกับดูแลสถานศึกษานั้น

“การประกันคุณภาพภายนอก” หมายความว่า การประเมินผลและการติดตาม ตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายนอก โดยสำนักงานรับรอง มาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาหรือบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกที่สำนักงาน ดังกล่าวรับรอง เพื่อเป็นการประกันคุณภาพและให้มีการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐาน การศึกษาของสถานศึกษา

“ผู้สอน” หมายความว่า ครูและคณาจารย์ในสถานศึกษาระดับต่าง ๆ

“ครู” หมายความว่า บุคลากรวิชาชีพซึ่งทำหน้าที่หลักทางด้านการเรียนการสอน และการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีต่าง ๆ ในสถานศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน

^๖ พระราชกฤษฎีกาเบกษา, (เล่มที่ ๑๑๖), พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, พ.ศ. ๒๕๔๒), หน้า ๒ - ๓.

“คณาจารย์” หมายความว่า บุคลากรซึ่งทำหน้าที่หลักทางด้าน การสอนและการวิจัยในสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาระดับปริญญาของรัฐและเอกชน

“ผู้บริหารสถานศึกษา” หมายความว่า บุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหารสถานศึกษาแต่ละแห่ง ทั้งของรัฐและเอกชน

“ผู้บริหารการศึกษา” หมายความว่า บุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหารการศึกษา นอกสถานศึกษาตั้งแต่เขตพื้นที่การศึกษาขึ้นไป

“บุคลากรทางการศึกษา” หมายความว่า ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา รวมทั้งผู้สนับสนุนการศึกษาซึ่งเป็นผู้ทำหน้าที่ให้บริการ หรือปฏิบัติงานเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนการสอน การนิเทศ และการบริหารการศึกษาในหน่วยงานการศึกษาต่าง ๆ

“กระทรวง” หมายความว่า กระทรวงศึกษาธิการ

“รัฐมนตรี” หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

คำว่า “การศึกษา” (Education) ^๗ มีรากศัพท์มาจากภาษาละติน ๒ คำ คือ Educe ซึ่งแปลว่า “บำรุง, เลี้ยง, อบรม, รักษา, ทำให้เจริญงอกงาม (to nurture, to rear, to raise) และคำ Educate แปลว่า “ชักนำ หรือ ดึงออกมา” (to lead from, to draw out) รากศัพท์คำแรกซึ่งหมายถึงการอบรมสั่งสอนให้เกิดความเจริญงอกงามนั้น เป็นความหมายของการศึกษาที่ยึดถือกันมาจนปัจจุบัน ส่วนคำหลังนั้นถือว่า การศึกษาเป็นเพียงการชักนำให้บุคคลรู้จัก และตระหนักในคุณสมบัติที่มีอยู่ในตัวคนแต่ละคน เพื่อจะได้ใช้ความสามารถที่มีอยู่ตามธรรมชาตินั้นได้เต็มที่ ความเชื่อในความหมายตามรากศัพท์ที่กล่าวข้างต้น

๔. ความหมายและความสำคัญของหลักสูตรการศึกษาทั่วไป

หมวดวิชาที่เสริมสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ให้มีความรอบรู้อย่างกว้างขวาง เข้าใจและเห็นคุณค่าของตนเอง ผู้อื่น สังคม ศิลปวัฒนธรรม และธรรมชาติใส่ใจต่อความเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่ง พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ดำเนินการอย่างมีคุณธรรม พร้อมให้ความช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์และเป็นพลเมือง ที่มีคุณค่า ของสังคมไทยและสังคมโลก

“หมวดวิชาศึกษาทั่วไป หมายถึง วิชาที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรอบรู้อย่างกว้างขวาง มีโลกทัศน์ที่กว้างไกล มีความเข้าใจธรรมชาติ ตนเอง ผู้อื่น และสังคม เป็นผู้ใฝ่รู้ สามารถคิดอย่างมีเหตุผล สามารถใช้ภาษาในการติดต่อสื่อสารความหมายได้ดี มีคุณธรรมตระหนักในคุณค่าของศิลปะและวัฒนธรรมทั้งของไทยและของประชาคมนานาชาติ สามารถนำความรู้ไปใช้ในการดำเนินชีวิตและดำรงตนอยู่ในสังคมเป็นอย่างดี”

^๗ อินตา ศิริวรรณ ดร, **พื้นฐานการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุทรไพศาล, ๒๕๔๔), หน้า ๔๗ - ๔๘.

คณะกรรมการการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการแห่งประเทศไทยได้กำหนดให้วิชาศึกษาทั่วไปเป็นองค์ประกอบ หนึ่งของหลักสูตรอุดมศึกษาระดับปริญญาตรี เพราะปรัชญาของการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา คือมุ่งเน้นการผลิตบัณฑิตที่มีความรอบรู้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้เหมาะสม มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์อย่างเป็นระบบ หมั่นแสวงหาความรู้ด้วยตนเองและสามารถติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี วิชาศึกษาทั่วไปเป็นวิชาที่ถือว่าสำคัญอย่างยิ่งต่อความเป็นบัณฑิต เพราะเป็นส่วนที่ช่วยเสริมสร้างคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ในภาพรวม

รายวิชาศึกษาทั่วไปในประเทศไทยมีพัฒนาการที่ยาวนานย้อนไปเกือบ ๓๐ ปีที่แล้ว รายวิชาศึกษาทั่วไปแต่ก่อนเรียกว่าวิชาพื้นฐาน เพราะมีการกำหนดให้ผู้เรียนศึกษาวิชาประเภทพื้นฐานก่อนที่จะไปศึกษาวิชา เฉพาะหรือวิชาชีพเพื่อเตรียมศึกษาวิชาเฉพาะที่เจาะลึก ต่อมานักการศึกษาไทยหลายท่านเสนอแนวคิดว่าร่ายวิชาศึกษาทั่วไปไม่น่าจะเป็นรายวิชาพื้นฐานของวิชาเฉพาะเพราะมีเป้าหมาย ซึ่งต่างกันอย่างเห็นได้ชัดเจนและเป็นวิชาที่จบสิ้นภายในวิชานั้น ๆ มักจะมีผู้ตั้งข้อสงสัยเกี่ยวกับการผนวกรวมรายวิชาศึกษาทั่วไปเข้าเป็นส่วน หนึ่งของหลักสูตร ว่ามีความจำเป็นมากน้อยเพียงใด หลายคนอาจจะมองเพียงว่าเป็นรายวิชากลุ่มหนึ่งที่เพิ่มขึ้นมาและทำให้จำนวน รวมของหน่วยกิตทั้งหมดเพิ่มขึ้นมากเกินไปจนเกินความจำเป็น และหากจำเป็นต้องตัดรายวิชาในหลักสูตรทิ้งไปบ้างเพื่อให้หน่วยกิตของหลักสูตรลดลง รายวิชาศึกษาทั่วไปจะเป็นเป้าหมายอันดับแรกเพราะมองว่าเป็นรายวิชาที่ไม่ สำคัญนักต่อการเรียนเพื่อประกอบวิชาชีพ ทศนคติที่มีต่อรายวิชาศึกษาทั่วไปเช่นนี้อาจจะไม่ถูกต้องนักในสายตาของผู้ ที่มองภาพของการศึกษาว่าเป็นองค์รวมและบัณฑิตต้องมีคุณลักษณะอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากการได้องค์ความรู้เพื่อการประกอบวิชาชีพ

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ให้คำจำกัดความของรายวิชาศึกษาทั่วไปอย่างชัดเจนว่าวิชาศึกษาทั่วไปมีจุด มุ่งหมายอยู่ที่การสร้างบัณฑิต ส่วนวิชาชีพเป็นเหมือนการสร้างเครื่องมือให้บัณฑิตวิชาศึกษาทั่วไปมีหน้าที่ ทำคนให้เป็นบัณฑิตหรือสร้างบัณฑิต มีบทบาทโดยตรงในการพัฒนาคนเพื่อให้บุคคลแต่ละคนเป็นคนที่สมบูรณ์ มีชีวิตที่ดีงาม ประณีต ประเสริฐสมกับความเป็นมนุษย์ หรืออาจจะเรียกว่าเป็นคนเต็มคน มีชีวิตที่มีอิสรภาพและมีความสุข การศึกษามีหน้าที่พัฒนาคนในสองด้าน กล่าวคือ ๑) การพัฒนาตัวมนุษย์ให้มีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีชีวิตที่ดีงาม มีความสุข มีอิสรภาพ และ ๒) การพัฒนาคนในฐานะที่เป็นทรัพยากรมนุษย์ คือเป็นทุนที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ถ้าวิเคราะห์แนวคิดเบื้องต้นนี้อย่างถี่ถ้วนแล้วกล่าวได้ว่าการจัดการศึกษา รายวิชาศึกษาที่มีความสำคัญอย่างยิ่งซึ่งท่านถึงกับกล่าวว่า **“จะสอนวิชาเฉพาะวิชาชีพให้ใช้ผู้เชี่ยวชาญ แต่จะสอนวิชาพื้นฐานต้องใช้นักปราชญ์”**^๘

^๘ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), **รุ่งอรุณแห่งการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการการอุดมศึกษากระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๐),. หน้า ๔-๕.

นักการศึกษาไทยท่านอื่น ๆ ที่ได้มีส่วนร่วมพัฒนาการจัดการศึกษารายวิชาศึกษาทั่วไปตั้งแต่แรกเริ่ม มีความเห็นสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน (๒๕๕๒) กล่าวว่า วงการอุดมศึกษาไทยได้ให้ความสำคัญเรื่องการศึกษาทั่วไปหรือวิชาศึกษาทั่วไปมาโดยตลอดเริ่มตั้งแต่ พ.ศ .๒๕๑๗ ซึ่งเป็นผลจากการวิเคราะห์หลักสูตรของการอุดมศึกษาไทย ๕ แห่ง พบว่าเป็นการจัดการเรียนการสอนแนววิชาชีพนวแคบ หลักสูตรในยุคนั้นต้องการดึงคนไปสู่สาขาวิชาชีพละมมหาวิทยาลัยในยุคนั้น เหมือนโรงเรียนอาชีวะชั้นสูง การจัดการเรียนการสอนรายวิชาศึกษาทั่วไปมีมหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์เป็นผู้นำในปี พ.ศ .๒๕๑๗ จัดเป็นส่วนประกอบสำคัญของการศึกษาชั้นปริญญาตรี (พ.ศ .๒๕๕๒) และได้ผ่านกระบวนการพัฒนาปรับปรุงมาจนถึงปัจจุบัน รายวิชาศึกษาทั่วไปว่าเป็นการศึกษาที่จำเป็นสำหรับทุกคน ความเป็นบัณฑิตจะวัดกันที่ว่ามีความเป็นคนอยู่แค่ไหน มีความเป็นนักวิชาชีพออยู่แค่ไหน หรือที่เรียกว่า Manhood (ความเป็นคน) กับ Manpower (กำลังคน) คนที่เป็นบัณฑิตจะต้องมีทั้ง ๒ ด้าน แนวคิดดังกล่าวนำมาเชื่อมโยงกับนโยบายคุณธรรมนำความรู้ ที่เน้นความเป็นคนดี มีความรู้และอยู่เย็นเป็นสุข ในทางปฏิบัติการศึกษาทั่วไปอาจจัดการเรียนการสอนและประสบการณ์การเรียนรู้ ไว้ในลักษณะหลากหลายเพื่อให้ตรงตามความประสงค์และความถนัดของผู้เรียน อาจจัดให้มีการสอบที่เหมาะสมเพื่อให้ผู้เรียนมีแรงกระตุ้นให้ไปหาข้อมูลและ ความรู้เหล่านั้น

สถาบัน อุดมศึกษาอาจจัดวิชาศึกษาทั่วไปในลักษณะจำแนกเป็นรายวิชาหรือลักษณะบูรณาการ ไต่ ๆ ก็ได้ โดยผสมผสานเนื้อหาวิชาที่ครอบคลุมสาระของกลุ่มวิชาสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ภาษา และกลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์กับคณิตศาสตร์ในสัดส่วนที่เหมาะสมเพื่อให้บรรลุ วัตถุประสงค์ของวิชาศึกษาทั่วไปโดยให้มีหน่วยกิตรวมไม่น้อยกว่า ๓๐ หน่วยกิต”

รวมความว่าแนวคิดของศึกษาทั่วไปจากงานชิ้นนี้คือการสร้างคนให้เป็นผู้มีความ รู้ดี มีความคิดดี มีอิสระเสรี มีวัฒนธรรม และเข้าใจความเป็นมนุษย์อย่างลึกซึ้ง เน้นการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งตรงกันข้ามกับการศึกษาที่เน้นตัวบุคคลหรือการเรียนเพื่อให้รู้ลึกเฉพาะ สาขาวิชา ความคาดหวังของคนทั่วไปกับผู้ที่ผ่านการเรียนรายวิชาศึกษาทั่วไป คือต้องเข้าใจความเป็นมนุษย์ รู้ซึ่งในคุณค่าของมนุษย์ และการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมโลก การจัดการเรียนรู้ในรายวิชาศึกษาทั่วไปเน้นการส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ ทักษะเชิงคณิตศาสตร์ ทักษะวิจัย ทักษะการสื่อสาร จินตนาการ และทักษะเชิงวัฒนธรรม นันหมายถึงสถาบันการศึกษาต่าง ๆ เห็นความสำคัญของรายวิชาศึกษาทั่วไปว่าต้องจัดให้มีขึ้นเพื่อพัฒนาตัวตนของ ผู้เรียน การมีความรู้ลึกในสาขาที่ผู้เรียนชำนาญเพียงประการเดียวอาจจะไม่เพียงพอ

ในประเทศเพื่อนบ้านของไทย เช่น ประเทศมาเลเซียและประเทศสิงคโปร์ได้ให้ความสำคัญกับรายวิชาศึกษาทั่วไปอย่าง มากเช่นกัน มหาวิทยาลัยมาลายาจัดรายวิชาศึกษาทั่วไปเป็นรายวิชาที่บริหารจัดการโดยส่วน กลางเรียกว่า University courses เน้นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผลการเรียนรู้ ที่เกิดขึ้น (learning outcomes) ตามเกณฑ์ของ The Malaysian Quality Frameworks (MQF) นักศึกษาทุกคนต้องเลือกเรียนอย่างน้อย ๓ รายวิชา เช่น ๑) Islamic Education and Ethnic Values (สำหรับนักศึกษาพื้นเมือง) ๒)

Introduction to Malaysia (สำหรับนักศึกษาต่างชาติ) ๓) Information Skills ๔) English Communication ๕) Basic Entrepreneurial Skills ในส่วนของศึกษาทั่วไปที่เรียกว่า University courses นั้นมีประมาณ ๑๕-๒๐ หน่วยกิต (ประมาณ ๙ รายวิชา) ในประเทศ มาเลเซียรายวิชาศึกษาทั่วไป จะแตกต่างกันไปแล้วแต่มหาวิทยาลัย การจัดรายวิชาศึกษา ทั่วไปขณะนี้นุ่งเน้นความสามารถในการเป็นเจ้าของกิจการ ทักษะชีวิต และทักษะการเป็น ผู้นำ ด้วยวัตถุประสงค์ให้นักศึกษาที่เรียนจบสามารถเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมได้ อย่างกลมกลืน ตัวอย่างเช่น วิชาจริยธรรมของวิศวกรถือเป็นส่วนหนึ่งของศึกษาทั่วไปเพราะจะช่วยสร้าง ทักษะ ชีวิตในการทำงาน ในกรณีที่นักศึกษาไม่ผ่านการประเมินในด้านทักษะบุคคล/ทักษะ ชีวิต (Soft skills) ต้องไปเข้ารับการอบรมเข้มต่อนอยู่ชั้นปีที่ ๔ รวมทั้งมีการอบรมด้านทักษะ สารสนเทศ (Information Technology) บุคลิกภาพ (Personality) การวางตัว (Grooming) และภาษาอังกฤษ (English)

ทักษะบุคคล/ทักษะชีวิต (Soft skills) ที่กำหนดโดย The Malaysian Quality Framework (MQF) แบ่งเป็น ๗ ด้านดังนี้

- ๑) ทักษะการสื่อสาร (Communication)
- ๒) ทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์ (Critical thinking)
- ๓) ทักษะการทำงานเป็นทีม (Teamwork skills)
- ๔) ทักษะการเป็นผู้นำ (Leadership skills)
- ๕) ทักษะการเป็นเจ้าของกิจการ (Entrepreneurial skills)
- ๖) คุณธรรมและจริยธรรม (Ethics)
- ๗) ทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong learning skills)

ต่อมามหาวิทยาลัยมาลายาได้กำหนดเพิ่มทักษะที่ ๘ เป็นผลของการเรียนรู้เพิ่มขึ้น ไว้ ด้วยคือ ความรับผิดชอบต่อสังคม (Social responsibility) มหาวิทยาลัยใช้วิธีการติดตาม นักศึกษาผ่านระบบของมหาวิทยาลัยตั้งแต่ลง ทะเบียน (Integrated student information) ผู้เรียนจะได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับการลงทะเบียนโดยมีอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นผู้ ดูแลเพื่อสร้าง ทักษะที่แตกต่างหลากหลาย ส่วนผู้ประสานงานรายวิชาทักษะบุคคล/ทักษะชีวิต (Soft skills) สามารถเข้าสู่ระบบเพื่อมาติดตามผลการเรียนของผู้เรียน เก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ของผู้เรียน และมอบประกาศนียบัตรแสดงข้อมูลสำคัญเป็นส่วนๆ ให้ในตอนท้าย

National University of Singapore จัดทำ NUS Education Framework ของ ตนเองและจัด General Education เป็นกลุ่ม ๆ ให้หลักสูตรเลือกตามความเหมาะสม แต่ กำหนดเป็น ๒๐% ของเนื้อหาของหลักสูตรกลุ่มของศึกษาทั่วไปแบ่งเป็น

- ๑) การเรียนรู้การเป็นพลโลกเพื่อจะได้เข้าใจสังคมโลก (Global Learning) เช่น การ เข้าร่วมโครงการแลกเปลี่ยนนักศึกษาทั้งในและต่างประเทศ
- ๒) การเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-directed Learning)
- ๓) การบริหารจัดการ (Management)
- ๔) การเป็นเจ้าของกิจการ (Entrepreneurship)

๕) การเรียนรู้เชิงบูรณาการระหว่างสาขาและหลากหลายสาขาร่วมกัน (Multidisciplinary and Interdisciplinary Learning) แบ่งเป็นสายมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (Humanities and social sciences), วิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ (Science and mathematics) และสาขาอาชีพต่าง ๆ (professional disciplines)

ในด้านแนวทางการบริหารจัดการหลักสูตร คณะกรรมการการอุดมศึกษาได้ออกประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องแนวทางการบริหารเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๘ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

“การจัดการศึกษาทั่วไปมีเจตนารมณ์เพื่อเสริมสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์โดยให้ศึกษารายวิชาต่าง ๆ จนเกิดความซาบซึ้งและสามารถติดตามความก้าวหน้าในสาขาวิชานั้นได้ด้วยตนเอง การจัดการเรียนการสอนควรจัดให้มีเนื้อหาวิชาที่เบ็ดเสร็จในรายวิชาเดียว ไม่ควรมีรายวิชาต่อเนื่องหรือรายวิชาขั้นสูงอีกและไม่ควรนำรายวิชาเบื้องต้นหรือรายวิชาพื้นฐานของวิชาเฉพาะมาจัดเป็นวิชาศึกษาทั่วไป”

สรุปว่า สถาบันการศึกษาจำนวนมากและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอนรายวิชาศึกษาทั่วไปแบบเน้นให้ผู้เรียนพัฒนาให้ตนเองมีความรอบรู้ในทุกด้านสามารถจัดการบริหารชีวิตของตนเองเพื่อให้ได้อยู่ในโลกสมัยใหม่อย่างมีความสุขและทำประโยชน์ให้กับชุมชน ประเทศชาติและสังคมโลก ไม่เน้นการเจาะลึกเนื้อหาวิชาเฉพาะ

๕. ความเป็นของหลักสูตรพระปริยัติธรรม

พระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาเป็นการจัดการศึกษาแผนกหนึ่งของคณะสงฆ์ที่ให้ออกโอกาสแก่ศาสนทายาทให้มีความรู้ทางพระปริยัติธรรมคือ นักรธรรม – บาลี ควบคู่ไปกับวิชาการสามัญคือ หลักสูตร ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กระทรวงศึกษาธิการ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษานี้ จัดขึ้นโดยอาศัยสิทธิตามมาตรา ๑๒ แห่งพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ ที่กำหนดไว้ว่า^๔

นอกเหนือจากรัฐ, เอกชน และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ให้บุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น มีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง โดยคณะสงฆ์ได้ดำเนินการเพื่อให้ออกเป็นกฎกระทรวงเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๘

แต่ที่จริงการศึกษาในรูปแบบบูรณาการคือนักรธรรม-บาลี และวิชาสามัญเริ่มมีพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๐ และ ๒๕๐๗ จนกระทั่งเป็นรูปแบบพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ซึ่งมีลำดับพัฒนาการดังนี้

พ.ศ. ๒๕๑๔ กระทรวงศึกษาธิการได้ออกระเบียบกระทรวงว่าด้วยการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา โดยรับสนองพระปรารภของสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ

^๔ พระราชวรมุนี ป.ธ.๙, Ph.D กรรมการสภาการศึกษา (สกศ.) .พัฒนาการการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๖๐. หน้า ๕-๖.

สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก (จวน อุฏฐายีมหาเถระ) ว่า “การศึกษาทางโลกเจริญก้าวหน้ามากขึ้นตามความเปลี่ยนแปลงของโลกการศึกษาพระปริยัติธรรมก็จำเป็นต้องอนุวัตรไปตามความเปลี่ยนแปลงของโลกบ้างจึงเห็นสมควรที่จะมีหลักสูตรในโรงเรียนพระปริยัติธรรมอีกแผนกหนึ่งคือ หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ศึกษาได้มีโอกาสบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ได้ทั้งทางโลกและทางธรรมควบคู่กันไป”

พ.ศ. ๒๕๓๕ ระเบียบว่าด้วยการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษายังคงสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ

พ.ศ. ๒๕๔๕ เมื่อมีพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม และตั้งหน่วยงานคือ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติขึ้น สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจึงได้ออกระเบียบว่าด้วยการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๔๖ โดยให้สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

ในส่วนของอาณาจักร ช่วงระยะเวลานี้ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวงการศึกษาที่สำคัญขึ้นหลายอย่างคือในปี พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้มีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติขึ้น และปี พ.ศ. ๒๕๔๕ ได้มีพระราชบัญญัติว่าด้วยการศึกษาภาคบังคับขึ้น เนื่องจากมี พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ (มาตรา ๑๗) และพ.ร.บ. การศึกษาภาคบังคับ (มาตรา ๔) ที่กำหนดให้เด็กต้องเรียนถึงชั้นปีที่ ๙ หรือ ม.๓ เป็นภาคบังคับนี้เอง ทำให้คณะสงฆ์ ได้เสนอให้ออกกฎกระทรวงปี พ.ศ. ๒๕๔๘ เพื่อรับรองการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาให้ถูกกฎหมาย หากไม่แล้วอาจจะก่อให้เกิดการลดจำนวนของศาสนทายาทเป็นอย่างมาก เมื่อกฎกระทรวงได้เกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๘ ในกฎกระทรวงนั้นได้ให้คำนิยามของคำว่า “โรงเรียน” หมายความว่า “สถานศึกษาที่วัดจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา” จึงเป็นเหตุให้โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาได้อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของมหาเถรสมาคมได้อย่างสมบูรณ์ เพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามกฎกระทรวง

ดังนั้น ในปี พ.ศ. ๒๕๕๓ มหาเถรสมาคมจึงได้ออกประกาศมหาเถรสมาคมว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา (๑ ธันวาคม ๒๕๕๓) ขึ้น และได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา (๒๖ มีนาคม ๒๕๕๔) ขึ้นมากำกับดูแล โดยมีเจ้าประคุณสมเด็จพระวันรัต เป็นประธานกรรมการ และมีผู้อำนวยการกองพุทธศาสนศึกษาเป็นกรรมการและเลขานุการ เจตนารมณ์ที่แท้จริงของการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาคือ การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม ได้แก่ นักรธรรม - บาลี เป็นหลัก และการศึกษาวิชาสามัญเรียนควบคู่กันไป ดังนั้น ปี พ.ศ. ๒๕๕๔ มหาเถรสมาคมได้มีมติให้โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ได้เพิ่มการเรียนวิชาภาษาบาลี จาก ๑ หน่วยกิต (เรียน ๔๐ คาบต่อปีการศึกษา) เป็น ๓ หน่วยกิต (เรียน ๑๒๐ คาบต่อปีการศึกษา) และในปี พ.ศ. ๒๕๕๕ กระทรวงศึกษาธิการได้ปรับปรุงโครงสร้างเวลาเรียนหลักสูตรเพื่อให้เหมาะสมกับจุดเน้นของแต่ละสถานศึกษา ประธานคณะกรรมการโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา โดยการรับทราบของมหาเถรสมาคม ตระหนักถึงอัตลักษณ์ของความเป็นศาสนทายาทของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จึงได้มีคำสั่ง

ปรับปรุงโครงสร้างเวลาเรียนและเกณฑ์การจบการศึกษา (คำสั่งที่ ๑/๒๕๕๕, ลงวันที่ ๑๙ เมษายน ๒๕๕๕) ตามหลักสูตรการศึกษาวิชานักธรรมและบาลีในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาชั้น โดยวิชานักธรรมให้เรียนวิชาการหูกู้ ธรรมะ พุทธประวัติ วินัย บัญญัติ ตามหลักสูตรแม่กองธรรมสนามหลวง และวิชาภาษาบาลี ให้ปรับจาก ๓ หน่วย กิต เป็น ๕ หน่วยกิต (เรียน ๒๐๐ คาบต่อปีการศึกษา) และให้เรียนตามหลักสูตรแม่กองบาลี สนามหลวง เพื่อจักได้เกื้อกูลต่อการสอบบาลีสนามหลวง โดยเริ่มตั้งแต่ภาคเรียนที่ ๑/๒๕๕๕ เป็นต้นไป และทั้งวิชานักธรรม-บาลี เป็นวิชาบังคับเลือกที่นักเรียนต้องเรียนหาไม่ แล้วถือว่ายังไม่จบในระดับชั้น ม. ต้น และ ม. ปลาย กอรปกับสำนักงานพระพุทธศาสนา แห่งชาติได้ประชุมตกลงเบื้องต้นกับสำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพ การศึกษา (สมศ.) ถึงการประเมินคุณภาพการศึกษาในรอบต่อไปแล้ว โดยจะยึดหลักเกณฑ์ การประเมินประเด็นหลักอยู่ที่การศึกษานักธรรม-บาลี และหลักสูตรแกนกลางของ สพฐ. ประกอบกัน การดำเนินเช่นนี้ก็เพื่อมุ่งหวังให้ศาสนทายาทมีความรู้ทั้งทางธรรมและทาง สามัญควบคู่กันไป กาลต่อไปในอนาคตเมื่ออยู่สืบต่อพระพุทธศาสนาในสถานะศาสนทายาทก็ จักเป็นผู้มีความรู้ด้านพระบาลี - พระธรรมวินัย อย่างสมบูรณ์ และเมื่อไม่อาจสามารถดำรง สมณเพศแล้วเวียนมาเป็นคฤหัสถ์จักได้นำวิชาความรู้ไปประกอบสัมมาอาชีพ ตามสมควรแก่ อัตภาพ ของตนเองต่อไป

๖. บทสรุป

สถาบันการศึกษาจำนวนมากและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความสำคัญต่อการ จัดการ เรียนการสอนรายวิชาศึกษาทั่วไปแบบเน้นให้ผู้เรียนพัฒนาให้ตนเองมีความ รอบรู้ในทุกด้าน สามารถจัดการบริหารชีวิตของตนเองเพื่อให้ได้อยู่ในโลกสมัย ใหม่อย่างมีความสุขและทำ ประโยชน์ให้กับชุมชน ประเทศชาติและสังคมโลก ไม่เน้นการเจาะลึกเนื้อหาวิชาเฉพาะ “การ จัดการศึกษาทั่วไปมีเจตนารมณ์เพื่อเสริมสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์โดยให้ศึกษารายวิชา ต่าง ๆ จนเกิดความซาบซึ้งและสามารถติดตามความก้าวหน้าในสาขาวิชานั้นได้ด้วย ตนเอง การจัดการเรียนการสอนควรจัดให้มีเนื้อหาวิชาที่เบ็ดเสร็จในรายวิชาเดียว ไม่ควรมี รายวิชาต่อเนื่องหรือรายวิชาขั้นสูงอีกและไม่ควรนำรายวิชาเบื้องต้นหรือรายวิชาพื้นฐานของ วิชาเฉพาะมาจัดเป็นวิชาศึกษาทั่วไป”

ส่วนการศึกษาพระปริยัติธรรม คือการศึกษาตามหลักพระพุทธพจน์ หรือพระธรรม วินัยแห่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งอยู่คู่เคียงกับสังคมไทยมาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน เรียกว่า รุระในพระพุทธศาสนา มี ๒ ประการ คือ (๑) คันถรุระ คือ การเรียนตามภาคทฤษฎี ได้แก่ พระอภิธรรม พระสูตร และ พระวินัย ซึ่งมีความเหมาะสมกับพระภิกษุสามเณรที่อายุยัง น้อย หรือเรียกอีกอย่างว่า ฝ่ายคามวาสี คืออยู่บ้านในสังคม ชุมชน เป็นวัตร (๒) วิปัสสนาธุระ คือ การเรียนรู้ในภาคปฏิบัติล้วน ๆ เช่น การปฏิบัติจุดงค์คุณ ๑๓ ข้อ หรือเรียกอีกอย่างว่า ฝ่ายอรัญญวาสี คืออยู่ป่าเป็นวัตร กล่าวโดยสรุปของรุระทั้ง ๒ ประการ คือ สัทธรรมปฏิรูป

(หน้า ๑๕๔) วารสารการสอนสังคมศึกษา ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๖๒)

ได้แก่ การศึกษา ด้านปรีชา (ศึกษาตามหลักสูตร = คັນถุระ) ด้านปฏิบัติ (ศึกษาตามหลักปฏิบัติแห่งอภิญา = วิปัสสนาธุระ) และ ด้านปฏิเวธ (ผลที่เกิดจากการศึกษาและรู้ถึงสภาวะธรรมตามเหตุผลปัจจัย = ได้เข้ากระแสแห่งมรรคผลนิพพาน) นั่นเอง

๗. เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. พระราชบัญญัติข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ.

๒๕๔๗ สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๔๗.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). รุ่งอรุณแห่งการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๐.

_____. ธรรมนุญชีวิต. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๗.

พระราชวรมณี ป.ธ.๙, Ph.D กรรมการสภาการศึกษา (สกศ.). พัฒนาการการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๖๐.

พระราชกิจจานุเบกษา. (เล่มที่ ๑๑๖). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. พ.ศ. ๒๕๔๒.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, การบริหารงานบุคคลในโรงเรียน, นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๐.

รุ่ง แก้วแดง. องค์การและการบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๕๔.

อินดา ศิริวรรณ ดร. พื้นฐานการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สูตรไพศาล พ.ศ. ๒๕๔๔.